



اعتراف مخالفان شیخ کلینی به منزلت علمی و اجتماعی وی / کافی؛ جامع‌ترین کتاب حدیثی شیعه

حجت‌الاسلام مسجدی، کتاب کافی را جامع‌ترین کتاب حدیثی شیعه دانست و اظهار کرد: جایگاه شیخ کلینی به حدی است که حتی مخالفین وی همانند ابن حجر عسقلانی، به منزلت علمی و اجتماعی وی اعتراف کرده‌اند.

حجت‌الاسلام مسجدی، کتاب کافی را جامع‌ترین کتاب حدیثی شیعه دانست و اظهار کرد: جایگاه شیخ کلینی به حدی است که حتی مخالفین وی همانند ابن حجر عسقلانی، به منزلت علمی و اجتماعی وی اعتراف کرده‌اند.

حجت‌الاسلام والمسلمین حیدر مسجدی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قرآن و حدیث، در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، به بیان نکاتی درباره جایگاه علمی شیخ کلینی در نقل احادیث و ویژگی‌های کتاب کافی پرداخت و اظهار کرد: مرحوم شیخ کلینی، از محدثان بزرگ شیعه در قرن سوم و چهارم است که در ری و در خانواده‌ای علمی و مذهبی به دنیا آمد. مرحوم نجاشی که از رجال بزرگ شیعه و چهره‌ای شناخته شده است، در توصیف ایشان می‌نویسد: «ایشان بزرگ اصحاب ما در ری در زمان خود و شناخته‌شده‌ترین و موثق‌ترین مردم در علم حدیث بوده‌اند».

تاکید شیخ کلینی بر ابتدای اسلام بر عقل و علم عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قرآن و حدیث ادامه داد: نجاشی درباره کتاب کافی می‌نویسد: «مرحوم شیخ کلینی، کتاب کافی را در مدت بیست سال نوشته‌اند و این امر نشانگر دقت ایشان در انتخاب احادیث و ارائه و دسته‌بندی اطلاعات است». به اعتقاد بنده، این اوصاف نشانگر جایگاه علمی و دقت مرحوم کلینی در نقل حدیث است. مسجدی در پاسخ به پرسشی درباره ویژگی‌های مهم کتاب کافی اظهار کرد: یکی از ویژگی‌های این کتاب این است که برخلاف کتب تهذیب، استفسار و من لایحضره الفقیه که غالباً احادیث فقهی هستند، به ابواب فقهی اختصاص ندارد. شیخ کلینی در قسمت اول کتاب کافی، علاوه بر احادیث فقهی به مسائل اعتقادی و اخلاقی پرداخته است. در این کتاب در اولین باب، با عنوان کتاب‌العقل، کتاب‌فضل‌العلم و کتاب‌التوحید شروع شده است و سپس به ابواب اصول دین پرداخته می‌شود و مرحوم کلینی با این دسته‌بندی خواسته است بگوید اسلام و دین ما، دین عقل و علم است و به این دو اهمیت زیادی می‌دهد.

کافی؛ جامع‌ترین کتاب حدیثی شیعه عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث، نکته مهم بعدی درباره کتاب کافی را نخستین کتاب جامع حدیثی بودن شیعه دانست و اظهار کرد: قبل از کتاب کافی، چند کتاب حدیثی دیگر نگاشته شده است، اما جامعیت این کتاب را ندارند. آنچه از منابع حدیثی همانند استفسار و تهذیب به دست ما رسیده، به جامعیت کتاب کافی شیخ کلینی نیستند؛ علاوه بر اینکه کتاب کافی از تمام این کتب قدیمی‌تر است. با این اوصاف است که این کتاب، اولین کتاب جامع حدیثی شیعه به شمار می‌آید.

سندیت و دسته‌بندی بسیار دقیق کتاب کافی وی ویژگی دیگر کتاب کافی را سندی بودن آن دانست و عنوان کرد: مرحوم کلینی سعی کرده است تمام احادیث را با سند مشخص نقل کنند؛ به طوری که این اسامی که استفاده و نقل کرده‌اند را به شکلی دقیق در کتاب خود آورده‌اند و این امر باعث شده است در زمان معاصر، شخصی در یکی از دانشگاه‌های آمریکا پایان‌نامه دکترای خود را بر اساس همین اسامی کتاب کافی نوشته و یک برنامه رجالی بر اساس همین اسامی تدوین کنند. ویژگی بعدی این کتاب دسته‌بندی بسیار دقیق و جالب آن است و احادیثی هم که انتخاب کرده‌اند انصافاً بسیار معتبر است و کتابی حدیثی به اعتبار این کتاب وجود ندارد.

وی افزود: ویژگی دیگر این کتاب، این است که مبنای شیخ کلینی در گزینش احادیث، مبنای رجالی نیست. هرچند ایشان به رجال توجه داشتند، اما ملاک اول و آخرشان در گزینش احادیث، راویان نیستند، بلکه معیار وثوق، به متون احادیث است. اکنون اگر بخواهیم احادیث کافی را بررسی کنیم باید با این دید بررسی کنیم و به همین جهت از مرحوم نائینی عبارتی نقل شده که می‌فرمایند: «اگر کسی می‌خواهد در رابطه با اعتبار اسناد کتاب کافی پیگیری و بررسی کند، کار بیهوده‌ای انجام می‌دهد و این کار، کار بیکاران است».

بسیاری از بزرگان شیعه، روایات کتاب کافی را پذیرفته‌اند وی در پاسخ به پرسشی درباره میزان اعتبار احادیث کتاب کافی اظهار کرد: با اینکه مرحوم نائینی از چهره‌های معروف اصولی و استاد تعدادی از مراجع بزرگ ما همانند مرحوم خویی هستند؛ درباره اعتبار این کتاب، چنین سخن می‌گویند و این امر یکی از دلایل محکم برای اعتبار این کتاب است، اما این امر به این معنا نیست که هیچ روایت ضعیفی در این کتاب نیامده، بلکه غالباً قریب به اتفاق روایات این کتاب، قابل اعتنا هستند. در این کتاب، بیش از 16 هزار متن نقل شده است.

عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث ادامه داد: میزان اعتبار روایات به این جهت است که ما اکنون می‌دانیم تعداد زیادی از روایاتی که به دست ما رسیده، از افراد متعددی نقل شده، این مطالب مویدات و قرائن متعددی دارد، بسیاری از بزرگان حدیث، شاگرد ایشان بوده و بسیاری از بزرگان شیعه هم روایات ایشان را پذیرفته‌اند؛ بنابراین قطعاً نمی‌توان به راحتی از کنار آن گذشت.

اعتبار احادیث کتاب کافی، قابل احراز است/ روش متن محور کلینی
حجت الاسلام مسجدی تأکید کرد: اگر در شرایط کنونی، یک مطلب توسط مراجع بزرگ تقلید و علمای معروف شیعه مورد پذیرش واقع شود، نمی‌توانیم به راحتی از کنار آن بگذریم. هرچند روایتی از شخصی ضعیف نقل شده باشد، اما با توجه به اینکه افراد دیگر هم، همین متن را نقل کرده‌اند اعتبار و وثوق به این متن زیاد خواهد شد؛ شیوه نقل حدیث شیخ کلینی هم، نه سند محور بلکه متن محور است.

وی ادامه داد: وقتی شیوه حدیثی، متن محور باشد، می‌توان قرائن موید این متن را جست و جو کرد و از روایات دیگر، مویدات آن را به دست آورد و عمل بزرگان را هم می‌توان در کنار آن قرار داد. مجموعه این عوامل، وثوق‌آور است. الان اگر یک مطلب توسط یک فرد معمولی نقل شود، اطمینانی برای ما حاصل می‌شود اما اگر توسط یکی از بزرگان نقل شود اعتبار آن، قطعاً متفاوت خواهد بود. به این دلیل است که بنده اعتقاد دارم اعتبار احادیث کتاب کافی، قابل احراز است.

کلینی، قائل به تحریف قرآن نیست

وی در پاسخ به پرسشی درباره نقاط ضعف کتاب کافی اظهار کرد: بر این کتاب می‌توان خرده گرفت اما میزانش بسیار اندک است. البته چون نگاه و تلقی افراد به این روایات متفاوت است و بستگی به برداشت ما از متن دارد، ممکن است نکته‌ای که از جاب شخصی، ضعف تلقی می‌شود، دیگر افراد تلقی دیگری از آن داشته باشند. نکته لازم به ذکر در اینجا، این است که ما معتقدیم قرآن، سالم از تحریف است اما یکی از نقاطی که بر مرحوم کلینی خرده گرفته‌اند این است که ایشان در بابی از کتاب کافی، برخی روایات را نقل کرده‌اند که تعدادی از افراد گفته‌اند مراد از این روایات، تحریف قرآن است.
مسجدی تصریح کرد: این امر باعث شده است برخی افراد بر علیه وی موضع بگیرند و بگویند وی قائل به تحریف قرآن است. البته بنده در مقاله‌ای به شکل روشن ثایت کردم که اصلاً مرحوم کلینی نظرش تحریف قرآن نیست، بلکه مراد از این روایت، تفسیر قرآن به این معانی است.

اعتراف مخالفان کلینی به منزلت علمی و اجتماعی وی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قرآن و حدیث در پایان اظهار کرد: انصافاً خرده‌گیری بر کتاب کافی حتی به میزان اندک هم کار آسانی نیست. جایگاه شیخ کلینی به حدی است که حتی مخالفین وی همانند ابن حجر عسقلانی، به منزلت علمی و اجتماعی وی اعتراف کرده‌اند.